

52. Suat Derviş'in "Fosforlu Cevriye" adlı eserinin Gürcüce çevirisinin erek odaklı çeviri kuramı ışığında çeviri stratejileri ve işlemleri açısından incelenmesi

Gül Mükerrerem ÖZTÜRK¹

APA: Öztürk, G. M. (2023). Suat Derviş'in "Fosforlu Cevriye" adlı eserinin Gürcüce çevirisinin erek odaklı çeviri kuramı ışığında çeviri stratejileri ve işlemleri açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö12), 657-667. DOI: 10.29000/rumelide.1330551.

Öz

Gürcü edebiyat dizgesinden, Türk edebiyat dizgesine yaptığı çevirilerle tanınan Nodar Canaşıa çeviri tarihinde önemli bir yere sahiptir. Gürcü dilinden yapmış olduğu çevirilerle Türk kültür ve edebiyat dizgesine büyük katkılar sunan Canaşıa, Türk kültür değerleriyle, Gürcü kültürünün değerlerini harmanlayarak ele almıştır. Çalışmanın kuramsal çerçevesini Fosforlu Cevriye adlı eser ve Nodar Canaşıa tarafından "ფოსფოროზი ჯვარი" (Posporiani Cevriye/Fosforlu Cevriye) adlı çevirisi oluşturmaktadır. Bu bağlamda ünlü Türk gazeteci ve yazar Suat Derviş'in 1968 yılında kaleme aldığı "Fosforlu Cevriye" adlı Türkçe özgün roman ile Gürcü dil bilimci, ve Türkolog Nodar Canaşıa tarafından Gürcüceye aktarılan eser ele alınarak Toury'nin Erek Odaklı Çeviri Yaklaşımı ışığında eser kuramı bakımından incelenecektir. Bu bağlamda, çalışmamızda çeviri stratejileri açısından yapılan incelemelerde Mona Baker'a ait çeviri stratejilerinden faydalanılmıştır. Aynı zamanda Toury'in ileri sürdüğü süreç öncesi çeviri normları, çeviri süreci normları gibi incelemelere de yer verilmiştir. Kaynak metnin erek metne aktarılmasında çevirmenin uyguladığı yöntemleri etkili yöntemleri, dilbilgisi, sözdizimi ve biçimini incelemek hedeflenmiştir. Bundan dolayı kaynak metinden seçilen ifadeler ve onların Türkçe çevirisi karşılıklı tahlil edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, Canaşıa'ya ait çeviri eserde kaynak metne yakın ve uygun çeviri tercihlerinde bulunduğu ve yazıldığı dönemin tarihsel ve kültürel bağlamının da etkisiyle açıklama ve açıklama stratejisine başvurulduğu, çeviri tercihlerinde yer yer farklılıkların yer aldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Suat Derviş, çeviri normları, çeviri stratejileri, Toury, Fosforlu Cevriye

An examination of the Georgian translations of Suat Derviş's work titled "Phosphorous Cevriye" in terms of Translation strategies and processes within the framework of Gideon Toury's target-oriented translation theory

Abstract

Nodar Canaşıa has a significant place in the history of translation because of his literary translations from the Georgian literary system to the Turkish literary system. By fusing Georgian and Turkish cultural elements, Canaşıa contributed to the development of Turkish literature and culture through his translations from the Georgian language. The theoretical basis of the study is Nodar Canaşıa's work Phosphorus Cevriye and its translation "Phosphorous Cevriye." In this context, the Turkish original novel "Phosphorus Cevriye" published in 1968 by the famous Turkish journalist and writer Suat Derviş and the work translated into Georgian by the Georgian linguist and Turcologist Nodar Canaşıa are considered, and the work is examined in terms of theory in light of Toury's Purpose-

¹ Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı ABD (Rize, Türkiye), gul.ozturk@erdogan.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1875-4954 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 12.05.2023-kabul tarihi: 20.07.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1330551]

Oriented Translation Approach. In terms of translation strategies, we adopted Mona Baker's translation strategies in our study. At the same time, Toury's investigations on pre-process translation standards and translation process norms are provided. The purpose of this study is to evaluate the translator's methodology, grammar, syntax, and style in converting the source language into the target text. As a result, both their Turkish translations and the expressions chosen from the source text were evaluated. The examinations revealed that the translation decisions made were accurate and close to the original text, that the localization strategy was frequently used under the influence of the historical and cultural context of the time it was written, and that there were occasionally different translation preferences.

Keywords: Suat Derviş, translation norms, translation strategies, toury, Phosphorous Cevriye

Giriş

Çeviri çok eski zamanlardan beri farklı kültürlerden pek çok insanlar arasında bir iletişim aracı, aralarında bir tür "arabulucu, aracı" olarak kullanılmıştır. Çevirmen, edebiyat bilimci Prof. Dr. Givi Gaçeçiladze'ye göre (1966: 26) çeviri, "bir dilde oluşturulan bir eserin başka bir dilde tekrar edilmesidir". Vardar (1982:18) "Bütün çağlarda karşımıza çıkan bir etkinlik, çeşitli uygarlıklar arasında köprü kuran, değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, her türden ekinel değeri, içinde oluşturduğu tarihsel-toplumsal çevrenin dışına taşıyan, o çevreden olmayan kişilerin yararlanmasına sunan, uygarlıkla, ekinler arası bir iletişim, bildirişim aracı" olarak ifade etmektedir. Kurultay'a (1995:25) göre "çeviri, metinler üzerinden farklı dil ve kültür ortamlarında bulunan kişi veya taraflar arasında iletişimi" kurmaktadır. Kıran (1992: 213), "kaynak dilden varış, diline çeviri yapılırken, benzerlikler ve farklılıklardan yola çıkılır; içeriği benzer, biçimi farklı sözcüklerin, dilbilimsel yapıların anlamlı bir biçimde düzenlenmesi gerektiğini dile getirir ve çeviriyi "yeniden üretici bir sanat" olarak tanımlar. Karmaşık ve çok yönlü olan çevirinin dil ve kültür olmak üzere iki botu olduğunu ve birçok disiplinle bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz. Dil boyutu, dilbilimcilerin, metinbilimcileri ilgilendirirken, kültür boyutu ise edebiyatçıların, karşılaştırmalı alanın, göstergebilimcilerin, toplumbilimcilerin çalışma alanlarına girmektedir. Buradan hareketle bir çevirinin asla orijinalinin tam bir kopyası olmadığını her zaman içerisinde bir şeylerin değişikliği, kayboluşu ya da ekleniş söz konusu olduğunu söyleyebiliriz.

Gideon Toury'nin erek odaklı çeviri kuramı ve çeviri normları

"Bir bilgi alanının bilim olarak nitelendirilmesi için, onun kendine has, izlenecek yol ve yöntemlerin bulunduğu ve dayandırıldığı birtakım kuramsal bilgilerinin, ilkelerin ve kurallarının var olması gerekmektedir" (Yalçın, 2015: 52). Yalçın'ın da belirttiği gibi çeviride kuram önemli bir rol oynamaktadır. Gideon Toury, "kuramsal alanın çeviribilimsel incelemelerinde izleyeceği yolu göstermesinin gerekli kıldığını vurgulayarak çeviribilimin kuramsal sahanın bu yolla ilerleyebileceğini açıklamıştır" (Yıldırım, 2015, s.48). Çeviriye daha geniş bir perspektiften bakmış ve çeviri ürünün birçok bağlantılı olduğu konuya değinmiştir. Çeviri edimi sürecini betimleyici bir bakış açısıyla ele alan Toury, çevirinin kuram ve uygulamalarındaki temel kavramların farklı toplumlar ve kültürlerde, farklı zaman aralıkları içinde nasıl ele alındığını betimlemeye yardımcı olan norm kavramını "işlemsel bir araç" (Hermans, 1996, 1999) olarak ortaya koyarak sosyokültürel olarak açıklanan çeviri davranışlarında "norm" kavramını çeviri çalışmalarında ele alınmıştır. Toury, toplumbilim kaynaklı bir kavram olarak normu "bir topluluk tarafından paylaşılan genel değerlerin doğru ve yanlış,, uygun ve uygunsuz olan gibi yapılması gerekeni, yasak olanı ve hoş, görüleni belirleyen özel durumlarda kullanılmak üzere uygun yönergelerle çevrilmesi" yönünde belirtir (1995, s.54-55). Bir başka deyişle "norm" sözcüğünden daha

çok kullanım ve davranış, şekli manasında yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Toury, normları üç kısma ayırmaktadır: 1. Öncül Normlar, 2. Süreç Öncesi Normlar, 3. Çeviri Süreci Normları.

Genç&Yalçın'a göre, öncül normlarda, kaynak metnin belirlenmesi, çevirmenin karar alma aşamasında attığı ilk adımlar sözkonusudur. Süreç, öncesi çeviri normlarında, çeviri politikası nedir, neyi niçin çevirmeli sorularının cevabı arandığını dile getirir (Genç&Yalçın 2021: 298). Ancak Toury, çeviri süreci normlarını, "matriks normlar" ve "metinsel-dilsel normlar" olarak iki kısma ayırarak matriks normlarda atlamalar, eklemeler, yer değiştirmeler ve bölümlenmeleri vurguladığı görülmektedir (Toury, 2012).

Suat Derviş ve "Fosforlu Cevriye"

1972, İstanbul doğumlu asıl ismi Hatice Saadet Baraner Derviş olan Suat Derviş, zengin bir ailede dünyaya gelmiş, Türk gazeteci ve yazar olarak gerçekçi ve toplumsal edebiyatın yerleşip gelişmesine öncülük etmiştir. Dönemin ünlü ismi Nazım Hikmet ile arkadaşlıkları olan yazar, çocukluğundan itibaren yazmaya ilgi duyduğu, yayımlanan ilk eseri olan "Hezeyan" başlıklı mensur şiirini, çocukluk arkadaşı Nazım Hikmet Ekim 1920'de Alemdar gazetesinin edebiyat ekine göndererek yayımlattı. Eşi Reşat Fuat Baraner ile birlikte Türkiye'de toplumsal gerçekçi akımın ilk yayın organlarından sayılan "Yeni Edebiyat Dergisi"ni 15 Ekim 1940-15 Kasım 1941 arasında yayınladı. Bu dergide kısa öyküler, fıkra ve eleştiriler yazan yazar *Son Posta*, *Vatan*, *Cumhuriyet*, *Gece Postası* gibi gazetelerde röportajları ve romanları yayımlandı.

Çalışmamızda incelediğimiz "Fosforlu Cevriye" adlı roman, hayata tutunmak için erkeksi bir kadın olan sokak kızı Cevriye'nin yaşamını anlatmaktadır. Bu roman, 1944-1945 yılında bölümler halinde yayınlanarak 1959 yılında ise senaryolaştırılıp beyazperdeye aktarıldı. Daha sonra roman, 1968 yılında May Yayıncılık tarafından yayımlandı. Yazarın "Fosforlu Cevriye" başta olmak üzere otuza yakın roman, hikâye, makale, eleştiri ve çevirileri mevcuttur. Eserleri yabancı dile kazandırılan ilk Türk yazarlardan biridir.

Amaç

Çalışmamızdaki amaç, Türk Gazeteci ve yazar Suat Derviş'e ait "Fosforlu Cevriye" adlı eserini Türkçeden Gürcüceye çeviren Türkolog Nodar Canaşa tarafından çevirisi esas alınarak 1967 yılında Gideon Toury'in çeviri kuramında ileri sürmüştüğü çeviri normlarına ve çevirmenin çeviri süreci normlarına yönelik tetkiklerde bulunmak, kaynak ve erek metinden alınan rastgele seçilmiş örneklerle üslup ve biçimsel açıdan M. Baker'ın çeviri stratejilerine dayanılarak karşılaştırmalı çözümleme yapmak ve elde edilen veriler ışığında edinilen tespitleri değerlendirmektir.

Yöntem

Tarama modelinden yararlandığımız bu çalışmamızda kaynak metin ile farklı zamanda çevirisi yapılmış erek metinle karşılaştırılarak ele alınacaktır. Bu proseste kaynak metinden rastgele seçilen örnek metinler alınarak onları çeviri eşdeğerlikleri verilmiş ve çevirmenin uyguladığı çeviri stratejiler M. Baker'ın çeviri stratejilerine dayanılarak incelenmiştir. Bununla birlikte Gideon Toury'nin öne çıkardığı çeviri normları, çeviri öncesi ve çeviri süreci normları üzerinde tetkiklerde bulunulmuştur.

Çeviri stratejisi, "çevirmenin metni çevirmeden önce okuma sırasında ve çeviri yaptığı süreçte, çevirinin amaçlarına ve normlarına göre belirlediği bir dizi seçenekleri ve kararları ifade etmek için kullanılmaktadır (Suçin, 2013, s.201). Bu bağlamda ele alacağımız bu çalışmada, ilk baskısı 1992 yılında

yayımlanan Mona Baker'ın "Other Words: A Coursebook on Translation" adlı kitabında da çeviri eğitime yönelik yaklaşımların sistematik olarak ele alındığı bir çalışmada "Strategies used by professional translators" (2011: 23-47) başlığı altında sınıflandırdığı çeviri stratejilerine yer verilecektir. Bu çeviri stratejilerini ise şu şekilde sıralayabiliriz: a) Genelleştirme (Üst anlamlı çeviri), b) Özelleştirme (Alt anlamlı çeviri), c) Kültürel ikame (Telafi etme), d) Yabancılaştırma, e) Öykünme, f) Yerileştirme/Yerelleştirme, g) Kültürel ödünçleme, h) Açıklama, ı) Ekleme, i) Çıkarma, j) Çıkarım, k) Yer değiştirme, l) Uyarlama, m) Standartlaştırma, n) Değiştirme, o) İletişimsel, ö) Birebir (kelimesi kelimesine)

Çözümleme

Kaynak ve erek metin üzerine bir inceleme

Süreç öncesi normlar

"*Sabçota Sakartvelo*" yayınevinden çıkan erek metnin kapak sayfası incelendiğinde, kitabın mavi renkte olduğu ve bayan resmi yer aldığı görülmektedir. Kitabın ilk sayfasında ise karakalemle çizilmiş uzun saçlı bir bayan resmine yer verilmektedir. Diğer sayfaya geçtiğimizde yazarın adı, soyadı, romanın adı, çevirmenin adı, soyadı, basım yılı ve yayınevi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bir diğer sayfaya göz attığımızda ise Suat Derviş'in özgeçmişi ile ilgili bilgilere yer verildiği görülmektedir. Ayrıca erek metnin son sayfasında içerik kısmının dört kısımdan oluştuğuna dair liste de yer almaktadır. Kaynak metnin kapak sayfasına göz attığımızda ise yazarın adı, soyadı, kitabın adı ve sarı saçlı bir bayanın resmi ve yayınevine ait bilgilerin olduğu göze çarpmaktadır. Erek metnin ilk sayfasından farklı olarak yazarın özgeçmişine ait bilgilerin yer verilmediği karşımıza çıkmaktadır. Bir sonraki sayfada sadece yazarın adı, soyadı, romanın adı, basım yılı ve yayınevi ile ilgili bilgiler mevcuttur. Arka kapağı incelediğimizde ise kitabın içeriğinden bir kesitin yer aldığı ve sonrasında yazarın resminin de yer aldığı yazar hakkında kısa bir bilgi verilmektedir.

Çeviri süreci normları

Tablo 1. Kaynak ve Çeviri metinlerin sayfa ve bölüm tablosu

	KM	EM
Sayfa Sayısı	234	248
Bölüm Sayısı	4	4

234 sayfa olan kaynak metin 4 bölümden oluşmaktadır. I. kısım sayfa 7'den, II. kısım sayfa 38'den, III. kısım sayfa 73'den ve son olarak IV. kısım ise 212'den başlar.

248 sayfa olan erek metin 4 bölümden oluşmaktadır. I. kısım sayfa 5'den, II. kısım sayfa 40'dan, III. kısım sayfa 76'dan, IV. kısım ise sayfa 226'dan başlar.

Çeviri stratejileri bağlamında inceleme

Bu bölümde çeviriler gramatikal ve semantik açıdan incelenmiştir. 13 örnek üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Kaynak metin (KM) Suat Derviş'in 1944-1945 yıllarında yazmış olduğu "Fosforlu Cevriye" adlı romanı olup inceleyeceğimiz bu romanın aşağıdaki çevirisini ele alacağız:

EM: Fosforlu Cevriye (ფოსფორიანი ჯვერიე/Posporiani Cevrie), Türkçe Çev.: Nodar Canaşia, Sabçota Sakartvelo Yayınevi, Tiflis 1967, 248s.

Örnek 1:

KM: Soğuk iliklerine kadar işlemiştii. Karakola getirdiklerinden beri on beş dakika geçmişti. Karakolun içi odada yanan kok sobasından ve kalabalığın nefesinden çok ısınmıştı. (Derviş, 2004: 7)

EM: თხუთმეტი წუთი გავიდა, რაც ის საპოლიციო უბანში მოიყვანეს. ოთახში ძალიან თბილოდა, რადგან კოქსის ღუმელი ენთო და უამრავ ხალხსაც მოეყარა თავი.

მიუხედავად ამისა, ჯვერიეს მაინც კანკალებდა, სიცვიე ძვალ-რბილში გასჯდომოდა. (ჯანაშია, 1967: 5).

Yukarıda vermiş olduğumuz kaynak metin örneğinin ilk cümlesinde geçen “Soğuk iliklerine kadar işlemiştii” ifadesinin kaynak metnin ilk cümlesi olarak karşımıza çıkarken erek metinde ise bu ifade son cümle olarak “სიცვიე ძვალ-რბილში გასჯდომოდა” (sitsive dzval-rbilši gascdomoda) şeklinde çevrilerek birebir çeviri stratejisi benimsenerek karşımıza çıkmaktadır. Üç cümleyle ifade edilen kaynak metin, erek metinde de üç cümleyle ifade edilerek kaynak metne sadık kalındığını göstermektedir. Matriks normlar çerçevesinde değerlendirildiğinde ise yer değiştirme stratejisi dışında kaynak metne yapı ve biçimsel açıdan sadık kalındığı söylenebilir.

Örnek 2:

KM: Bu gece onu, kendi tabiriyle, "**aynasızlar**" saçlarının bu ıslaklığı yüzünden görmüşlerdi. (Derviş, 2004: 7)

EM: ფარანებმა, როგორც ჯვერიე ემახდა ხოლმე პოლიციელებს, ამ დამით თვალი იმიტომ შეასწრეს, რომთმები ჰქონდა წვიმით დაწინწკლული. (ჯანაშია, 1967: 5-6).

Kaynak metinde yer alan “aynasızlar” ifadesi erek metinde dipnot şeklinde kullanılarak açıklama ve açıklama stratejisine başvurulmuştur. “Aynasızlar” şeklinde ifade ettiği kişiler “პოლიციელები/politsiebi” (polisler)’dir. Erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri olarak nitelendirebiliriz.

Örnek 3:

KM: Şişmanı tanıdı... Vücudunun yapısından... **Top Melahat**... Muhakkak o... (Derviş, 2004: 8)

EM: მსუქანი ქალი იცნო...ტანის მოყვანილობაზე... ეს თოფ-მელაჰათია... ნამდვილად ის არის... (ჯანაშია, 1967: 6).

KM’de “Top Melahat” ifadesi EM’de “თოფ-მელაჰათი” (Top-Melahati/Top Melahat) şeklinde yer aldığı görülmektedir. Ancak çevirmenin “top-yuvarlak” anlamına gelen “თოფ-მრგვალი” (top-mrgvali/top-yuvarlak) ifadesini hedef metin okurunu göz önünde bulundurarak dipnot kullanma gereği duyduğu ve açıklama ve açıklama stratejisine başvurduğu görülür.

Örnek 4:

KM: Melahat İstanbul'u avucunun içi gibi bilirdi. Nerede saklanacak bir **kovuk**, nerede sokaktan sokağa yol veren bir geçit, nerede içinde rahat rahat gizlenebilecek bir süprüntü sandığı, nerede mutfağına arka kapıdan dalmacak bir **koltuk meyhanesi** var onun malumuydu. (Derviş, 2004: 8)

EM: მალაჰათი სტამბოლს ხელისგულივით იცნობს: სად **წიშია** თავშესაფარი, სად ქუჩიდან ქუჩაზე გასასვლელი, სად ნაგვის ყუთი, სადაც მშვიდად შეაფარებდა კაცი თავს, ან ფუნდუკი, რომლის სამზარეულოშიც უკანა კარიდან შეიძლება შესვლა. (ჯანაშია, 1967: 6).

EM'de kaynak metne sadık kalınmış, birebir çeviri stratejisi benimsenmiştir. "Kovuk" ifadesi erek metinde "წიშია" (Nişia), "koltuk meyhanesi" ifadesi ise "ფუნდუკი" (punduki) şeklinde aktarılarak bu ifadeler kültürel bağlam içerisinde değerlendirilmeye alınmış, çevirmen o dönemin dil ve üslup özelliklerini yansıtabilmeyi başaramıştır.

Örnek 5:

KM: Cevriye tamamıyla kapının içine büzülmüş üst üste konuş süprüntü tenekelerini siper almıştı. Dizlerini bükmüş, kendini üç kat yapmış ve küçülmüştü. Baldırları, kalçalarına kadar olan kısmını ve gövdesi adeta devşirilip katlanmış gibi duruyordu. Beyaz beyaz görünmesin diye yüzünü dizkapaklarına dayamış, kollarını dizine sarmış, ellerin de baldırlarıyla kalçalarının arasında saklamıştı. Yakalandığı zaman eğer "Top Melahat ele geçseydi, aynasızlar beni bulamazlardı" diye düşünmüştü... (Derviş, 2004: 8)

EM: ჯვერიე ჭიშკართან შეყუჟულიყო, სამად მოკეცილი ერთმანეთზე შეწყობილ ნაგვის ყუთებს ამოფარებოდა, თავი მუხლებში ჰქონდა ჩარგული, მკვლავები კი წვივებისთვის შემოეჭო.

შემდეგ, როცა ჯვერიეს ხელი სტაცეს და წაიყვანეს, იჯდა და ფიქრობდა - "თოფ-მელაჰათი რომ ჩავარდნოდათ ხელში, ფარაონები მე ველარ მიპოვნიდნენო". (ჯანაშია, 1967: 6).

Dört cümle olan kaynak metin erek metinde iki cümleyle açıklanırken dilbilgisel düzgünlendirmeye başvurulduğu görülür. Çevirmenin EM'de yer alan "თოფ-მელაჰათი" (Top-Melahati) ifadesiyle birebir çeviri stratejisine başvurduğu görülmektedir. Erek dil okuyucusuna yönelik yapılan bu çevirinin erek metne yakın olmasından dolayı kabul edilebilir çeviri olarak nitelendirebiliriz.

Örnek 6:

KM: Bu herkesi şaşkırttı. Onun için ona "**Kös Ayten**" derlerdi... (Derviş, 2004: 8)

EM: ეს ყველას უკვირდა. ამის გამო **ქოს - აითენს** ეძახდნენ... (ჯანაშია, 1967: 6).

KM'de "Kös Ayten" ifadesi EM'de "ქოს- აითენი" (Kos-Aiteni/Kös Ayten) şeklinde yer çevrilmiştir. EM'de "kös" ifadesini erek metnin okuyucusuna açıklama gereği duyan çevirmen "ქოს-როხროხა (Kös-rokhrokha) ifadesinde yer alan "როხროხა" (rokhrokha) ifadesini Gürcü dilinde "gürleyen, kükreyen" anlamına gelen ifadeyle açıklamıştır. "Kös" anlamının bu ifadeyle verilmesi yanlış bir yaklaşım değildir. Bu şekilde çevirmenin doğru bir şekilde açıklama yaptığını söyleyebiliriz. Böylece çevirinin erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri olduğu dile getirilebilir. Erek metin matriks normlar

kapsamında değerlendirildiğinde ise açıklama ve açıklama stratejisi dışında kaynak metne yapı ve biçimsel açıdan sadık kalındığı söylenebilir.

Örnek 7:

KM: Onu bir tek **Allah bilirdi...** Fosforlu bunlardan hiçbir şey bilmezdi.

EM: ეს მხოლოდ ალაჰმა უწყობდა. ფოსფორიანმა კი ამის შესახებ არაფერი იცოდა. (ჯანაშია, 1967: 8).

EM'de çevirmen "Allah bilirdi" ifadesini "ალაჰმა უწყობდა" (Alahma utskoda) olarak çevirerek birebir çeviri stratejisine başvurmuştur. Şunu da belirtmek gerekirse, çevirmen "Allah" ifadesini yine aynı anlamı verebilecek "ღმერთი" (ğmert) kelimesiyle ifade edilebilirdi. Ancak çevirmen tercihini bu yönde kullanmıştır. Kaynak metne sadık kalınarak yeterli çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek 8:

KM: Benim **Komiser Abi**, diye yerinden çıkmıştı...(Derviş, 2004: 10)

EM: მე ვარ, აბი კომისარო, - უპასუხა ჯვერიემ და თავმესაფრიდან გამოვიდა. (ჯანაშია, 1967: 9).

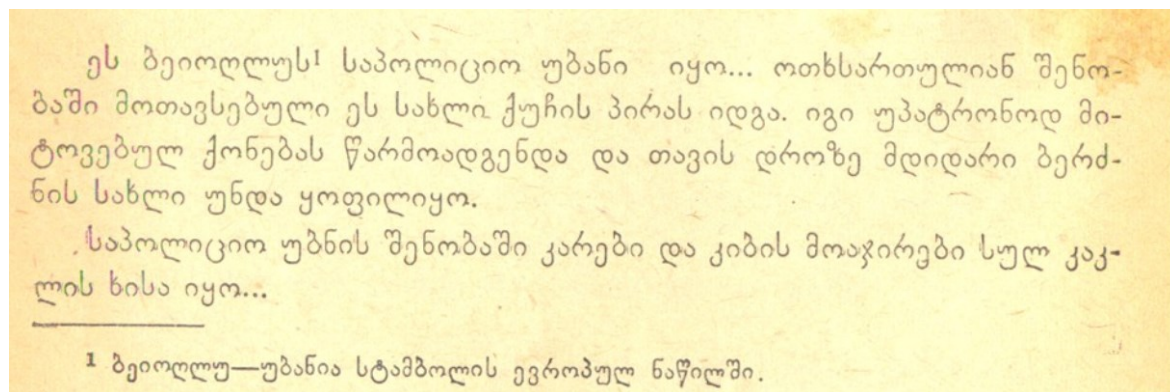
KM'de yer alan diyaloglar arasında geçen "Komiser abi" ifadesi EM'de "აბი კომისარო" (Abi Komisar-Komiser Abi) şeklinde yer aldığı görülmektedir. EM'de "abi" ifadesini erek metnin okuyucusuna açıklama gereği duyan çevirmen "აბი- შემოკლებული ალაბეი - უფროსი ძმა" (abi kelimesi ağabeyi ifadesinin kısaltılmış şeklidir. Yani Gürcü dilinde "უფროსი ძმა" (uproshi dzma/abi şeklinde ifade edilmektedir) şeklinde bir açıklama yapmıştır. Böylece çevirinin erek metne yakınlığından dolayı kabul edilebilir çeviri olduğu söylenebilir.

Örnek 9:

KM: Karakol bir **Beyoğlu** karakoluydu... Ve sokak içinde dört kartlı bir binaydı.

Emvali metrukeden kalmış ve vaktiyle hali ve vakti yerinde bir Rum ailesine ait bir bina olmalıydı. (Derviş, 2004: 11)

EM:

(ჯანაშია, 1967: 10).

Yukarıda verdiğimiz bu örnekte ise KM'de yer alan "Beyoğlu" ifadesi EM'de "ბეიოღლუ" (Beioğlu/Beyoğlu) şeklinde birebir çeviri stratejisi kullanılarak aktarılmıştır. Ayrıca çevirmenin bu ifadeyi dipnot şeklinde vererek açıklama ve açıklama stratejisinde de yararlandığı görülür.

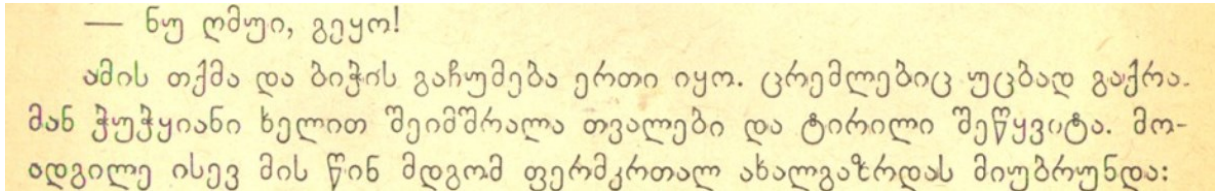
Örnek 10 :

KM:

– Uluma yeter! diye çıkıştı ve hıçkırıklar birdenbire bıçakla kesilmiş gibi durdu. Gözyaşları da duruverdi. Çocuk kirli ellerinin üstü ve kollarıyla gözlerini kuruladı. Artık ağlamıyordu.

(Derviş, 2004: 13)

EM:

(ჯანაშია, 1967: 12).

EM'de çevirmenin "hıçkırıklar birdenbire bıçakla kesilmiş gibi durdu" ifadesini çevirmeyerek çıkarma stratejisine başvurduğu görülür. Erek metne uygunluğundan dolayı kabul edilebilir çeviri olarak nitelendirebiliriz.

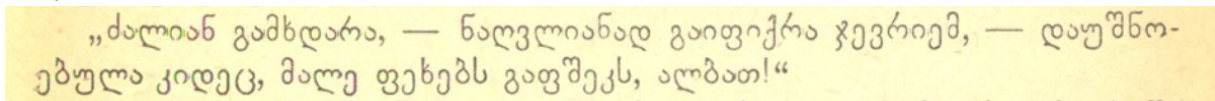
Örnek 11 :

KM:

"Pek zayıflamış... Adamakıllı kötülemiş, galiba nalları dikecek!" diye hüüzünle düşündü...

(Derviş, 2004: 14)

EM:

(ჯანაშია, 1967: 13).

EM'de çevirmenin "Adamakıllı kötülemiş, galiba nalları dikecek!" ifadesini "დაუშნობულა კიდევ, მალე ფეხებს გაფშეკს, ალბათ!" (dauşnoebula kidets, male pekhebs gapşeks albat /çirkinleşecek(kötüleşecek) de, belli ki hemen ölecek) şeklinde çevirerek birebir çeviri stratejisine başvurduğu görülür. Ancak "ფეხებს გაფშეკს" (pekhebs gapşeks/ ölecek) ifadesiyle de erek metnin dil ve kültürüne yönelik çeviri anlayışını benimsemiştir.

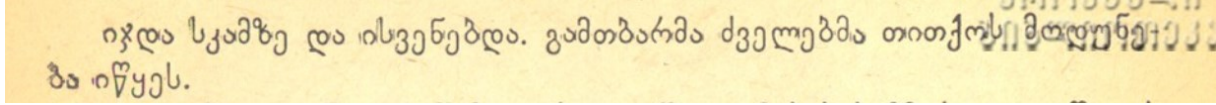
Örnek: 12

KM:

Sıranın üstünde oturuyor ve rahat ediyordu. Biraz da katılaşmış kemikleri yavaş yavaş gevşiyor gibiydi.

(Derviş, 2004: 16)

EM:

(ჯანაშია, 1967: 16).

KM'de verilen ifadeler EM'de kaynak metne sadık kalarak aktarılmıştır. Bu kapsamda birebir çeviri stratejisini de uyguladığını söyleyebiliriz. KM metinde geçen "Biraz da katılaşmış kemikleri yavaş yavaş gevşiyor gibiydi" ifadesi EM'de "გამთბარმა ძველებმა თითქოს მოდუნება იწყეს" (gamtbarma dzvelebma titkos moduneba itskebs/katılaşmış kemikleri gevşemeye başlamış gibiydi) şeklinde çevrilerek bunu kanıtlar niteliğindedir.

Örnek: 13

KM:

Kız kolunda damga var !

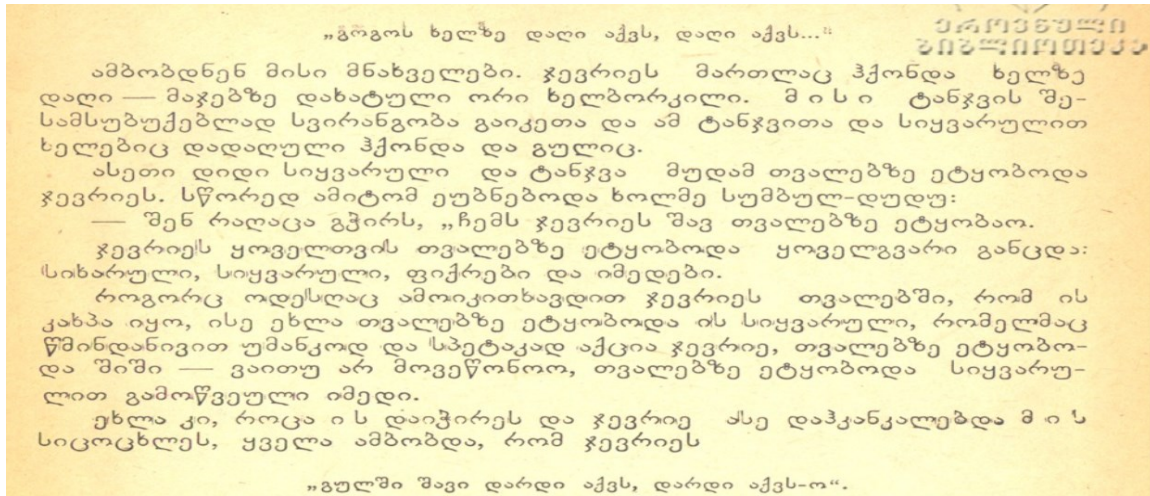
diyorlardı... Evet Cevriye'nin kolunda damga vardı... Dövmeden yapılmış kelepçe resimleriydi bu damgalar... Onun kelepçelerini, onu mahpusluğunu paylaşmak için yaptırmıştı bu dövme kollarına.

Cevriye'nin kolları damgalıydı ve gözleri çektiklerini gizleyemez olmuştu. Onun için de Sümbül Dudu ona her zaman:

– Sende bir hal var Cevriye, diyordu.

**Gözlerinden bellidir Cevriye
Sende karasevda var...**

(Derviş, 2004: 231)

EM:

(ჯანაშია, 1967: 244).

KM'de yer alan “Kız kolunda dövme var” ifadesi EM'de “გოგოს ხელზე დალი აქვს, დალი აქვს...” (gogos khelze daği akvs/ kız elinde dövme var, dövme var...) şeklinde çevrilerek ekleme stratejisine başvurulduğu görülür. Çünkü “დალი აქვს” (daği akvs /dövme var) ifadesi iki kez kullanılarak vurgu yapıldığı görülür. Bu ifade kaynak metinde tekil şahısla ifade edilirken, erek metinde üçüncü tekil şahısla aktarılmıştır. Böylece ifade semantik açıdan doğru bir biçimde ifade edilmiştir. Ancak biçimsel olarak metne uyum sağlamamıştır. Ayrıca çevirmenin, metnin devamından yola çıkarak kaynak metinden bağımsız bir çeviri anlayışı benimsediği de söylenebilir. KM'nin son cümlesinde yer alan “Gözlerinden bellidir Cevriye, Sen de karasevda var...” şeklindeki ifade EM'de “გულში შავი დარდი აქვს, დარდი აქვს-ო” (gulşi şavi dardi akvs, dardi akvs-o / kalbinde kara dert (sevda) var, kara dert (sevda)) şeklinde aktarılacak hem çıkarma stratejisine hem de ekleme stratejisine başvurulduğu görülmektedir. Böylece ele aldığımız bu metni erek metne uygunluğundan dolayı kabul edilebilir çeviri olarak değerlendirebiliriz.

Sonuç

1944-1945 yılında Suat Derviş tarafından kaleme alınan hayata tutunmak için erkeksi bir kadın olan sokak kızı Cevriye'nin yaşamını ele alan “Fosforlu Cevriye” adlı romanın “ფოსფორიანი ჯვერიე” (Posporiani Cevrie) isminde Gürcüce çevirisi erek odaklı çeviri kuramı ve kuramcısı Gideon Toury'in öne sürmüş olduğu normlar ve M. Baker'in çeviri stratejisi ışığında incelenmiş olup kaynak metin ve erek metnin karşılıklı çözümlemesi yoluyla tahlil edilmiştir. Bu tahlilde çevirmenin çeviri sırasında başvurduğu çeviri stratejileri gramatikal ve semantik açıdan irdelenmeye çalışılmıştır.

Ele aldığımız romanın Gürcüce çevirisi üzerine yapmış olduğumuz araştırmada çeviri öncesi normlar kapsamında yazar hakkında kısa bilgi içeren bir önsöz yer almaktadır. Ayrıca kitabın arka kapağında yazar ve kitaba ait açıklama yazısının yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ele aldığımız romanın Gürcüce çevirisi üzerine yapmış olduğumuz araştırmada çeviri süreç, normları ve karşılaştırmalı çözümleme tekniği ile elde edilen bulguları ise şu şekilde açıklayabiliriz: Sayfa ve bölüm yapısı bakımından erek metnin kaynak metne yakın olduğu söylenebilir. KM ve EM dil

bakımından ele alındığında ise zaman zaman kaynak metne yakın çeviri olduğu, birebir çeviri anlayışının hakim olduğu, yazıldığı dönemin ve kültürel bağlamında çeviri tercihlerinde bulunduğu gözlemlenmiştir.

Araştırma sonucunda EM'nin kaynak metinden zaman zaman uzaklaştığı, KM'nin erek dil ve kültürüne uygun bir çeviri anlayışı benimsediği, EM'nin hedef dil ve kültürüne sadık bir çeviri anlayışı sürdürdüğünü görmekteyiz. Ele aldığımız bu çalışma Türk-Gürcü çeviribilimi alanında çalışma yapacak araştırmacılara yarar sağlayarak Gürcü diline çevrilmiş eserlerin yeniden gözden geçirilerek çağdaş Gürcü diliyle bir araya gelebileceği, eserin ve yazarın değerinin görülmesi sağlanmıştır.

Kaynakça

- Baker, M. (2011). *In other words: A course book on translation*. London: Routledge.
- Derviş, S. (1967). *გობგროსბო ჯგვროე [Fosforlu Cevriye]*. (Çev. N. Canaşa). Tiflis: Sabçota Sakartvelo. (Orijinal tarihi 1944).
- Derviş, S. (2000). *Fosforlu Cevriye*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Gaçeçiladze G. (1966). *Edebi çeviri teorisine giriş [მხატვრული თარგმანის თეორიის შესავალი]*. Tiflis: Ganetleba.
- Genç, A. & Yalçın, P. (2012). Jean Cocteau'nun "Dehşet Çocuklar" isimli eserinin erek odaklı çeviri kuramı ışığında çeviri stratejileri ve işlemleri açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy (IJLA)*, 9(3), 295-309.
- Hermans, H.J.M. (1996). Voicing the self: From information processing to dialogical interchange. *Psychological Bulletin*, 119, 31-50.
- Kıran (Eziler), A. (1992). Les Problèmes sémantiques de la traduction. *Frankofoni Ortak* kitap no:4, 203-214.
- Kurultay, T. (1995) "Çevirmen, Çevireceği Metni Nasıl Okursa Okumuş Olur? Ya Da Çeviri Sürecinde Bir Ön Aşama Olarak Çeviri Amaçlı Metin Çözümlemesi Var Mıdır?", Çeviribilim I, haz. Işın Bengi Öner, Tömer.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki dilde var olmak. Arapça çeviride eşdeğerlik*. İstanbul: Say Yayınları.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Toury, G. (2012). *Descriptive Translation Studies - and beyond, (2. revize edilmiş b.)*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins B.V.
- Toury, G. (2012). *Çeviri Normlarının Doğası, Çeviri Seçkisi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri stratejileri kuram ve uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yıldırım, C. (2015). *Emîn Maalouf'un romanlarının Türkçe çevirileri: Çoğuldizge kuramı çerçevesinde karşılaştırmalı bir çözümleme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara Üniversitesi.

İnternet Kaynakları:

<https://www.biyografi.info/kisi/suat-dervis>

<http://ena.ge/explanatory-online>

<https://www.nplg.gov.ge/geo/home>

<http://ena.ge/explanatory-online>